WILEY

The Scandinavian
Journal of Economics

Den ekonomiska samhällsuppfattningen hos Saint-Simon

Author(s): Gustaf F. Steffen

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 15, häft 11 (1913), pp. 309-331

Published by: Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3437788>

Accessed: 26-06-2016 21:09 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://about.jstor.org/terms>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Wiley, *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*

Den ekonomiska samhällsuppfattningen hos Saint-Simon.

Af Gustaf F. Steffen.

Hos Godwin och Owen möta vi visserligen i klar utprägling tanken, att egendomsrätt och ekonomisk organisation äro samhälls- och kulturens fundament, men utan allt historiskt eller verkligt vetenskapligt historiskt perspektiv. De söka efter den enda »naturligt» eller »absolut» rättvisa och rätta ordningen för samhällslifvet — hvilket är att leta efter Utopia. I deras syn på samhällsreformen eller samhällsrevolutionen saknas insikten om en från lägre till högre, från primitivare till fullkomligare tillstånd framskridande utveckling af samhället, liksom fallet var med »naturrättens» och »upplysningstidens» tongifvande socialfilosofer. Liksom dessa voro våra båda engelska socialreformatorer oförmögna att vetenskapligt förklara, hvarför deras sociologiska upptäckter icke för länge sedan varit gjorda och förverkligade och hvarför de just nu skulle kunna eller böra förverkligas. Härutinnan är Owen dock något bättre ställd än Godwin; ty Owen räknar som social reformator mycket realistiskt med just det efter 1770-talet uppvuxna fabrikssystemets organisatoriska egendomligheter.

Att redan nu, omkring 1820, hafva uppfattat detta och den nya formen af privatkapitalism öfver hufvud som ett öfvergångs-tillstånd uti en ständigt fortskridande ekonomisk samhällsutveckling är Henri de Saint-Simons¹ vetenskapliga förtjänst, vid sidan af hans klara insikt uti det ekonomiska samhällslifvets fundamentala betydelse relativt till alla andra former af samhällslif. Några anföranden ur ett par af Saint-Simons talrika, men till innehållet icke synnerligt varierande skrifter² skola belysa denne den under-

¹ 1760—1825.

² Jag citerar ur tre källor: *Œuvres de Saint-Simon et d'Enfantin*, Paris 1865—78 i 40 band; *Œuvres de Saint-Simon*, utg. 1832 af Olinde Rodrigues, Paris 1841; och *Œuvres littéraires, philosophiques et industrielles*, utan angifvande af författare eller utgifvare, Paris 1825. I denna sistnämnda publikation äro endast sid. 25—160 af Saint-Simon, det öfriga af några hans lärjungar.

lige och märklige mannens epokgörande betydelse uti historiema-
terialismens historia eller, åtminstone, i dess långa, i början af
det 19:e århundradet afslutade förhistoria.

* *

Saint-Simon framträdde icke som socialreformatorisk skrift-
ställare förr än 1817, d. v. s. först vid 57 års ålder, sedan han,
mer som reflekterande åskådare än som aktiv deltagare, genom-
levvat både den stora franska revolutionen och det napoleonska
skedets öfverväldigande sociala stormar. Han hade haft rikt till-
fälle att iakttaga, hur mycket och hur litet de radikalaste föränd-
ringar af samhällets rent politiska organisation ingripa uti de
stora folkmassornas dagliga lifsförhållanden, i deras ekonomiska
samhällslif och deras kulturlif. Han kunde icke längre tro på de
blott politiska omhvälfningarnas allena saliggörande kraft. Han hade
icke heller någon anledning att föreställa sig, att de stora om-
hvälfningarnas tid var slut, därför att Frankrike och det öfriga
Europa hunnit igenom skedet 1789—1815. Samhällena voro än-
nu i jäsning; och ehuru de ekonomiska samhällsfrågorna i myc-
ket ändrat karaktär sedan 1789, var situationen dock ännu 1820
af samma krisartade typ som 1789. Här, just på det ekono-
miska lifvets område, återstod ännu en revolution att vänta,
att förbereda och att främja.

I ett prospekt af 1819 till en samling »Essaier öfver den po-
litik, som passar för det XIX:de århundradets människor» utlofvar
Saint-Simon att bevisa, »att den sociala kris, i hvilken världens
mest upplysta nationer för närvarande befinna sig, icke skall full-
ständigt nå sitt slut, förr än i det skede då politiken skall be-
handlas, studeras och läras enligt samma metoder som fysik, kemi
och fysiologi i vår tid.»¹

Det mycket intressanta, så vidt jag kan finna redan 1817 el-
ler 1818 författade verket *Catéchisme politique des industriels* in-
nehåller redan ett helt program för en materialistisk (ekonomisk)
historie- och samhällsuppfattning.² På frågan, om han icke i sin
framställning af de närvarande ekonomiska samhällsförhållandena

¹ *Œuvres* (1865—1878), vol. XIX, s. 190. Jag har framhäft ett par ord genom
spärning.

² Återfinnes hos Rodrigues, uppl. 1841, s. 1—240.

i själfva verket går långt utöfver det närvarandes gränser, svarar Saint-Simon med fetstil: »se här mitt svar i två ord: *den epok, i hvilken vi nu lefva, är en öfvergångsepok.*»¹

Då uppstår frågan, hur framtiden skall gestalta sig i politiskt afseende för de samhällsklasser, som Saint-Simon benämner *les industriels*. Härpå svarar Saint-Simon med stor klarhet och anseelig utförlighet, sedan han i det föregående angifvit att med ordet »*industriel*» skall förstås »en människa, som arbetar för att producera eller för att till de olika samhällsmedlemmarnas förfogande ställa ett eller flera materiella medel att tillfredsställa deras fysiska behofver eller smakriktningar».² Med »*industriels*» menar Saint-Simon således alla klasser af verkliga, outhärliga producenter inom det ekonomiska samhällslifvet: jordbrukare, jordbruksarbetare, handtverkare, fabrikanter och fabriksarbetare, transportörer till lands och vatten, detaljhandlare och grosshandlare o. s. v.

I en 1819 författad agitationsskrift, vanligen kallad »*Parabole de Saint-Simon*,»³ erhålla vi en mycket tydlig definition på det för Saint-Simons hela samhällsuppfattning grundläggande begreppet »*industriel*». Han ber här läsaren besinna, hvad det skulle innebära för det franska samhället att i ett ögonblick förlora: ena gången tre tusen af sina främsta ekonomiska producenter, forskare och konstnärer, och andra gången hela massan af prinsar och prinsessor, hofffunktionärer, högadel och lågadel, stora jordägare, kyrkliga militäriska och juridiska dignitärer, i allt trettio tusen personer.

Denna sista förlust skulle absolut intet väsentligt rubba i det franska folkets hushållning, militärväsen, samhällslif eller kultur; och de trettio tusen granna sociala parasiterna vore utomordentligt lätta att ersätta, om man så behagade. »Det finns ett stort antal fransmän, som lika bra skulle fylla uppgiften att vara kungens bror som *Monsieur* eller att vara prinsar som *Mgr le duc d'Angoulême*, *Mgr le duc d'Orléans*, *Mgr le duc de Bourbon*» o. s. v.

Men de tre tusen forskarna och konstnärerna och ledande och utförande arbetarna inom jordbruk, industri och handel »äro de mest väsentligt produktiva af alla fransmän, äro de, som gifva nationen de viktigaste produkterna och leda de viktigaste arbe-

¹ *Op. cit.* (Rodrigues) s. 46.

² *Op. cit.* (Rodrigues) s. 1.

³ Aftryckt i senare delen af Rodrigues upplaga, s. 71—80.

tena, så att de blifva produktiva för kultur och hushållning. De utgöra det franska samhällets verkliga blomma och äro de nyttigaste af alla medborgarna. De, framför alla, främja nationens ära, kultur och ekonomiska framåtskridande. Nationen skulle bli en kropp utan själ i det ögonblick, då den förlorade dem. Landet skulle ögonblickligen sjunka ned på ett lägre civilisationsstadium och skulle komme att stå tillbaka för sina medtäflare, ty förlusten skulle icke kunna godtgöras på mindre än en människoålder.»

Saint-Simon anmärker särskildt i en not,¹ att han bland dessa nationens främsta producenter inräknar ett proportionerligt antal af jordbrukets, industriens och handelns »biträden och arbetare» lika väl som arbetsgifvarna eller företagsledarna. Mellan dessa tvenne grupper af ekonomiska funktionärer framhåfver han icke någon skillnad i graden af social nytta. Däremot är det tydligt, att i hans allmänna argumenteringar de ekonomiska producenterna komma att spela en mera fundamental roll än de vetenskapliga och estetiska. Att dessa senare äro produktiva, anser Saint-Simon vara själfklart; men ekonomin är grundval för kulturen och spelar rent kvantitativt i nationes lif den ojämförligt mest dominerande rollen. Då Saint-Simon skall angifva, hvilken af de stora sociala klasserna, som är den »nyttigaste af alla» och därför bör få främsta platsen i det rätt organiserade samhället, talar han uteslutande om »*les industriels*», de ekonomiska producenterna i ledande och tjänande ställning.

»Den enda samhällsklass», säger han² i den 1818 författade skriften *Vues sur la propriété et la législation*, »hos hvilken jag önskar se en tillväxt af politisk sträfvan och politiskt mod, den enda, hos hvilken denna sträfvan vore nyttig och detta mod vore nödvändigt, är, i allmänhet taladt, den ekonomiskt produktiva klassen. Ty dess särintressen harmoniera fullkomligt och enligt sakens egen natur med det allmännas intressen. Det är med insikt i denna sanning, som jag med all makt omfattar de ekonomiska producenternas sak och betraktar denna klass som civilisationens sanna medelpunkt och stöd.»

¹ *Op. cit.*, del. II, s. 75.

² *Op. cit.* (Rodrigues), förra delen, s. 360.

Han råder därför också dessa produktiva klasser att undvika att politiskt beblanda sig med samhällsklasser, hvilkas intressen icke äro deras egna — en tanke, som, liksom hela tankegången i öfrigt, starkt påminner om vissa af marxismens ledande ekonomiska och politiska principer.

* * *

»De ekonomiskt producerande eller arbetande medborgarna», som Saint-Simon finner politiskt och socialt undanskymda af adel, prästerskap, militär, jurister och ämbetsmän, »skola upphöja sig själfva till samhällets främsta sociala klass.» De skola stifta lagarna och sköta regeringen och skola inordna befolkningen i en social rangskala, som skall vara uppbyggd i enlighet med de olika sociala funktionernas betydelse för och i produktionen. »Sådant skall oundvikligen det slutliga resultatet blifva af den nu pågående revolutionen. Och när detta resultat uppnåtts, skola samhällsfred och allmänt välstånd vara fullt betryggade, och framåtskridandet skall fortgå så snabbt som öfver hufvud är möjligt — —.

Sådan är min uppfattning om den ekonomiskt produktiva klassens och samhällets framtid. Se här mina grunder för denna uppfattning.

1. En blick på samhällets förflutna historia har visat, att den produktiva klassen ständigt tilltagit i betydelse, under det att de andra samhällsklasserna ständigt gått mer och mer tillbaka i verklig social betydelse; och vi böra häraf sluta, att den ekonomiskt produktiva klassen bör sluta med att konstituera sig själf som den viktigaste af alla.

2. Det sunda förnuftet tvingar hvar och en att tänka på följande sätt. Då människorna alltid sträfvat efter att förbättra sin lott, så ha de i själfva verket alltid haft en tendens att upprätta en samhällsordning, inom hvilken den med det nyttigaste arbetet sysselsatta samhällsklassen skall vara den mest ansedda, och samhället skall slutligen med nödvändighet också uppnå detta mål.

3. Arbetet är källan till alla dygder. Det nyttigaste arbetet bör vara mest ansedt. Sålunda har både gudomlig och mänsklig sedelag utpekat den ekonomiskt produktiva medborgarklassen att spela den främsta rollen i samhället.

4. Samhället är sammansatt af individer. Utvecklingen af det sociala förståndet kan icke vara någon annan än utvecklingen af det individuella förståndet i större skala.» Därför skall, liksom vid individens uppfostran, det fysiska tvånget minskas vid mogenhetens annalkande, samhället mer och mer kunna undvara de militäriska institutionerna för att mer och mer kunna koncentrera sina krafter på de administrativa uppgifterna. »Men för dessa äro de ledande och organiserande producenterna bäst utrustade och skola därför med nödvändighet få i uppdrag att leda samhällets öden.»¹

Detta insättande af de produktiva eller arbetande klasserna uti högsätet i samhällsbyggnaden »är den viktigaste politiska åtgärd, som det kan vara fråga om och skall gifva oss grundvalen för hela den nya samhällsorganisationen. Denna åtgärd skall afsluta revolutionen och skall gifva folket kraft att motstå alla nya stormar.»²

* * *

Saint-Simon vill icke ha sina reformideer förväxlade med »liberalismens», sådan han kände och förstod denna senare. Han föreslår termen »industrialism» för att beteckna den samhällsordning, som föresväfvade honom.³ Denna term bör, som vi sett, öfversättas med »produktionism» eller »ekonomism», d. v. s. en på det produktiva arbetets ledareroll uppbyggd samhällsordning.

Hvad är då »liberalismen»? Detta betydelsefulla spörsmål besvarar Saint-Simon i sin *Catéchisme politique des industriels* genom att söka bevisa, att det i Frankrike på hans tid existerade en mellanklass (*»une classe intermédiaire*) mellan den feodala adeln och de verkliga producenterna (*»entre les nobles et les industriels*).⁴ Liberalismen är den för denna sociala mellanklass kännetecknande ekonomisk-sociala och politiska åskådningen eller »ideologien», som Marx skulle ha uttryckt det. Och denna »mellanklass» skiljer Saint-Simon från *les industriels* eller producenterna genom att kalla den för *les bourgeois*. Liberalismen är bour-

¹ *Op. cit.* (Rodrigues) förra delen, s. 47—50.

² *Op. cit.* s. 9.

³ *Op. cit.* s. 205—210.

⁴ *Op. cit.* s. 39.

geoisiens samhällsideal, liksom »industrialismen» eller »produktionsismen» är producenternas eller de verkligt producerande och arbetande samhällsklassernas sociala ideal.

Det var icke Saint-Simon, utan en af hans lärjungar, Pierre Leroux,¹ som införde ordet »socialism» uti saint-simonismen. Leroux använde det som antites mot »individualismen»; som det uppgifves första gången år 1838. Ett par år efter började ordet »socialist» att användas för att beteckna »de moderna samhällsreformatörerna».² Det behöfdes emellertid blott, att vi utbytte Saint-Simons term »*industrialisme*» (som genom det nutida språkbruket blifvit omöjlig att använda så, som Saint-Simon gör) mot termen »socialism», för att »socialism» och »liberalism» skulle redan hos Saint-Simon komma i väsentligen samma motsättningsförhållande, som de två termerna ha i våra dagar, särskildt inom socialdemokratien.

Saint Simon söker härleda begreppet »bourgeoisie» genom en strängt historisk utredning af det franska samhällsskickets gestaltning intill hans egen tid (omkr. 1820).

Gallernas afkomlingar afskuddade sig det slafveriets ok, som romarna pålagt dem och utvecklade sig till en fredlig och idog nation. Den frankiska eröfringen af deras land bragte dem i ny afhängighet och gjorde frankerna till deras feodala herrar. Men gallernas afkomlingar fortsatte, äfven som frankernas lifegna, att utgöra hufvudmassan af *les industriels*, den ekonomiskt producerande samhällsklassen i landet. Först hade den frankiska adeln öfverledningen af den ekonomiska verksamheten, men under och efter korstågen öfvergick äfven denna ledning mer och mer till gallerna, af hvilka många nu kommo i tillfälle att friköpa både sig själfva och sin jord och att öfvergå till handverk och stadslif.

Vid Ludvig XI:s tillträde till regeringen (1461) fanns det i Frankrike, utom den militäriska adeln och deras lifegna bönder, en »industriell» klass, som bestod af jordägare-jordbrukare, fria handverkare och köpmän. Ludvig XI allierade sig med denna, galliska, samhällsklass för att upprätta och betrygga kronans supremati öfver den frankiska feodaladeln. Efter två hundra års kamp mellan krona och adel, hade denna senare blifvit en hofadel och

¹ 1797—1871.

² Se Palgraves *Dictionary of Political Economy*, artikeln *Socialism*.

hade alldeles upphört att deltaga i ledningen af den ekonomiska verksamheten, hvilken ledning nu helt och hållet öfvergått till *les industriels, les Gaulois*. »Adeln upphörde härmed att hafva någonsomhelst positiv betydelse i staten, emedan den upphörde att vara folkets ledare i dess dagliga arbete.»¹

»Innan *les industriels* uppstod som särskild samhällsklass, fanns det blott tvenne klasser i samhället: den som befallde och den som hade att lyda. *Les industriels* intogo en ny ställning. De sökte icke bli herrar i staten; men de ville icke heller blott lyda. De gingo fram steg för steg, slutande aftal än med sina öfverordnade, än med sina underordnade. De erkände ingen annan herre än den kompromiss, som försonar kontraherande parterers intressen.»²

Nästa steg i den sociala utvecklingen var uppkomsten af en omfattande kredit- och kapital-hushållning, som, koncentrerad hos *la classe industrielle*, gaf denna »en pekuniär makt, som vida öfversteg hvad alla de andra samhällsklasserna tillsammans besutto, själfva regeringen icke undantagen».³ Men kronan fortsatte att låta landets regering och administration besörjas af *les classes non industrielles*.

Och följden häraf var statsbankrutt. »En nation, som blifvit väsentligen *industrielle* fortsatte att styras af en väsentligen feodal regering.»⁴

Är nu icke denna »*classe industrielle*» identisk med »*les bourgeois*»? Ingalunda. Det finns en »mellanklass» mellan *les industrielles* och *les classes non industrielles*. Denna mellanklass uppvisar tre underafdelningar. Den första af dessa utgöres af de jurister, åt hvilka den frankiska adeln öfverlämnat att fullgöra adelns gamla juridiska funktioner. Den andra består af ledarna uti utvecklingen af den nya militäriska tekniken. Den tredje bildas af oadliga kapitalister, som köpt adelsgoods eller delar af dylika och därigenom fått öfvertaga en del af de vid sådan jord rättsligt fasthängande adliga prerogativerna; men de äro icke odlare, endast jordägare.⁵

¹ *Œuvres* (Rodrigues), förra delen, s. 26 och s. 17—25. Spärradt här af mig.

² *Op. cit.*, s. 26—27. Spärradt här af mig.

³ *Op. cit.*, s. 32.

⁴ *Op. cit.*, s. 37.

⁵ *Op. cit.*, s. 40—42.

Före revolutionen af 1789 sökte denna mellanklass skydda det arbetande folket mot adelns förtryck och utsugning; och det var denna mellanklass, som pådref och först ledde den stora revolutionen samt arbetade på att få den gamla adeln utrotad genom halshuggning eller landsförvisning. Härigenom blef mellanklassen efter 1789 samhällets främsta klass; och det är synnerligen intressant att iakttaga, hur den betedde sig, sedan den fått högsta samhällsmakten i sina händer.» Den gjorde en *bourgeois* till konung och förvandlade sina egna ledande revolutionsmän till hertigar, grefvar o. s. v., upprättade nya fideikommissar och, »med ett ord, återupprättade feodalismen för sin egen räkning».

»Det kan icke bestridas, att *les bourgeois* på många sätt gagnat *les industriels*. Men numera förtryckas dessa senare af *bourgeois*i och adel tillsammans.»¹ Samhället är lika uppochnedpävändt som någonsin. Det blir icke rättvänt, förr än *les industriels* äro samhällets högsta och ledande klass, hvilken lydigt tjänas af jurister, militärer och kapitalister eller kreditförmedlare.

Det är nu icke svårt att förstå, huruledes Saint-Simon får fram en principmotsättning mellan »liberalismen» — »bourgeoisien» samhällsåskådning, teorien för dess sociala intressen — och »industrialismen», det arbetande folkets uppfattning af samhället och sina sociala intressen. Principmotsättningen är uttryck för hvad Saint-Simon ansåg vara en klar och tydlig social klasskillnad och klassmotsättning.

Men å andra sida är det klart, att Saint-Simons klassklyfning icke fullt motsvarar den marxistiska teoriens. Denna låter sin stora sociala klassklyfta gå tvärs igenom Saint-Simons ekonomiskt producerande eller arbetande samhällsklass — skiljande »kapitalister» från »proletärer», ägare från icke-ägare, för att göra dessa senares, framför allt de egendomslösa, de för lön tjänande kroppsarbetarnas ekonomiska läge i det moderna samhället till sin teoris centrum.

* * *

Spörsmålet om denna olikhet mellan Saint-Simon och Marx leder mig in på frågan om Saint-Simons ställning till privategendomen och produktionens organisation.

¹ *Op. cit.*, s. 43.

I en redogörelse för hufvudpunkterna i afhandlingen *Vues sur la propriété* sätter Saint-Simon följande tvenne i främsta rummet.

»1. De lagar, som reglera äganderätten, äro de viktigaste af alla. De utgöra samhällets grundval. De lagar, som bestämma maktfördelningen och maktutöfningen inom staten, äro till sin natur endast sekundära.»

»2. Äganderätten bör vara så affattad, att ägarna pådrifvas att göra sin egendom så produktiv som möjligt.»¹

De följande fem punkterna redogöra endast för de skattepolitiska och konstitutionella reformer, genom hvilka Saint-Simon trodde sig kunna få fram en garanti för all produktivegendoms, d. v. s. all jords och allt kapitals rätta användning.

»Den viktigaste frågan att bringa till sin lösning är enligt min mening den, huru egendomsrätten bör vara beskaffad, för att samhället som ett helt skall åtnjuta största möjliga fördelar, så väl hvad frihet som välstånd beträffar.»² Ty historien visar, att »den lagstiftning, som bestämmer regeringens former och maktsfär icke är så viktig och icke har så stort inflytande på folkens välfärd som den, hvilken reglerar egendomsrätten och dess användning.»³ Saint-Simon förebrår den stora revolutionen, att den »aldrig ur generella synpunkter diskuterat egendomsrätten och ej heller sökt utforska, hur den bör vara ordnad för att bäst gagna nationen som ett helt», utan nöjt sig med att konfiskera kyrkans jordegendomar o. s. v. »*La déclaration des droits de l'homme*, som man betraktat såsom lösningen på den sociala frihetens problem, är i verkligheten intet annat än en offentlig formulering af problemet.»⁴ Hur problemet skall blifva verkligen löst, står ännu i vida fältet. Icke lyckas det genom att tillskrifva samhällslifvets politiska former den främsta betydelsen, då denna i grunden tillkommer egendomsordningen och produktionens organisation.

Lagstiftaren skall, med hänsyn uteslutande till hela samhällets gagn och välfärd, fastställa, hvilka de nyttigheter äro, som få vara privategendom, samt på hvad sätt de enskilde få förvärfva

¹ *Op. cit.*, s. 248.

² *Op. cit.* s. 258. Jag har här spärrat några flera ord än originaltexten.

³ *Op. cit.* s. 257.

⁴ *Op. cit.* s. 259.

egendom och hur de få använda densamma, »ty rätten till enskild egendom kan grundas endast på det allmännas gagn af denna rättighets användning å de enskildes sida, och detta gagn för det allmänna kan växla från tid till tid.»¹ Hufvudsaken härvid är, att de verkliga producerande och arbetande medborgarna politiskt och ekonomiskt blifva samhällets herrar och därmed få väldet öfver alla, som mer eller mindre framgångsrikt söka föra en ekonomiskt parasitisk existens.²

Med andra ord: samhällsförfattningen skall i främsta rummet vara ett värn för producenterna och den samhällsnyttiga produktionen samt blott i andra rummet, d. v. s. så till vida som producenternas och produktionens intressen det kräfver, ett värn för privategendomen. »Principen 'respekt för produktionen och producenterna' synes mig vara oändligt mycket fruktbarare än principen 'respekt för egendomen och ägarna'.»³

»Eftersom hela mänskligheten har ett gemensamt mål och gemensamma intressen, bör hvarje medborgare betrakta sig i sina sociala förhållanden uteslutande som medlem af en organisation af arbetare. — — — Politiken är således, i få ord sagdt, vetenskapen om produktionen — — —.»⁴

Det är således obestridligt, att Saint-Simon klart och bestämdt uttalar tanken, att egendomsrätten är föränderlig och måste rätta sig efter produktionens organisation, hvilken i sin ordning har den största möjliga samhällsnyttan till rättesnöre, samt att privategendomen således icke är en evig och absolut rätt, utan med nödvändighet föränderlig i enlighet med de mera djupgående förändringarna i produktionens och samhällets organisation. Men jag kan icke finna, att Saint-Simon själf härur dragit några mera vidtgående konsekvenser beträffande privategendomens inskränkning. Detta blef förbehållet hans skola — saint-simonisterna. Här var han, liksom på så många andra områden, snarare den som utstakade de nya tankelinjerna än den som själf följde dem fram till extrema konsekvenser.

¹ *Op. cit.* s. 266.

² *Op. cit.* s. 274.

³ *Œuvres de Saint-Simon et d'Enfantin*, vol. 18, s. 186. Detta uttalande af 1817 gäller närmast Smiths och Says polemik mot merkantilismen.

⁴ *Op. cit.*, vol. 18, s. 188.

Saint-Simons lärjungar *Enfantin*¹ och *Bazard*² sammanfattade sina doktriner i ett den 1 okt. 1830 dateradt, till franska deputeradekammarens president ställt bref. Principbekännelsen har följande lydelse:

»Saint-Simons lärjungar tro på människornas naturliga olikhet och betrakta denna olikhet såsom basis för all sammanslutning, såsom samhällsordningens oundgängliga grundval. Allt de begära är, att alla ärftliga privilegier, utan undantag, skola afskaffas. Följaktligen fordra de, att det största af alla dessa privilegier, rätten att öfverlämna egendom som arf, skall upphöra. Ty följden af egendomens ärftlighet är att åt slumpen öfverlämna fördelningen af sociala fördelar bland medborgarna och att öfverlämna nationens stora flertal åt okunnighet, fattigdom och förnedring. Vi fordra, att alla arbetsmedel, jord och kapital, hvilka nu äro utdelade bland enskilda ägare som deras egendom att taga och gifva i arf, skola förenas till en social fond och att denna fond skall utnyttjas enligt associationens principer och under ledning af en hierarki, så att hvarje medborgare skulle erhålla sina arbetsuppgifter enligt sin förmåga och sin inkomst enligt sitt arbete».³

* * *

Om Saint-Simon, hvad egendomsprinciperna beträffar, stannade halfvägs på den väg fram till socialismen, som han själf utpekat, så är det dock icke tvifvelaktigt, att hans sociologi är rent produktionistisk. Han ser i produktionens organisation enligt olika systemer alla de olika samhällsordningarnas egentliga fundament. Hvilket i hvarje fall är en djupare och fastare grund för en ekonomistisk (eller »materialistisk») sociologi än någon teori om egendomsordningens primära sociala betydelse.

Men hur ställer sig Saint-Simon till spørsmålet om människans förhållande till sin egen sociala utveckling? Är han »determinist» eller »voluntarist» (eller »idealist»)?

Frågan motiveras särskildt däraf, att det i Saint-Simons kynne otvifvelaktigt finnes ett aristokratiskt grunddrag. Han tänker sig icke folkets hela massa, utan endast de därtill »värdigaste» såsom ledande utvecklingen framåt till en bättre ordning än den närva-

¹ 1796—1864.

² 1791—1832.

³ Ur *Enfantins* arbete *Doctrine de Saint-Simon*, 2 vol., 1830—32, vol. 1. Se Palgraves *Dictionary*, artikeln *Saint-Simon*.

rande samt såsom framtidssamhällets egentliga organisationsmakt och auktoritet. Har Saint-Simon då föreställt sig, att dessa ledare enligt sitt godtycke forma samhällets framtid?

Detta förnekar, han uttryckligen. Han har ju tolkat Frankrikes historia väsentligen såsom den gallisk-frankiska sociala klassmotsättningens historia, bakom hvilken en rent socialekonomisk utveckling är att skönja. Men vid sidan af denna senare löper, enligt Saint-Simon, en ren intellektuell utveckling.

»Denna fundamentala revolution», säger han om undergången af feodalismen och *l'ancien système*, »har alltså skapat två nya makter i samhället, *la force industrielle et la force scientifique*, som allt sedan sin uppkomst och genom sitt själfva ursprung för all framtid varit bestämda för en dubbel uppgift, nämligen att vara den gamla samhällsordningens fiende och att vara elementer i en ny samhällsordning. — — —»

»Det vore helt visst orimligt att föreställa sig, att det gradvisa uppbyggandet af det nya samhällskicket skett under ledning af vetenskapsmännen, konstnärerna och producenterna i enlighet med en på förhand uppgjord och sedan troget följd plan. Civilisationens utveckling har aldrig någonsin försiggått på det sättet — d. v. s. enligt den metoden, att en genialisk man uppfinner samhällsutvecklingens plan och att massorna sedan utföra denna plan. Sådant är i själfva verket enligt sakens natur alldeles omöjligt; ty den lag, som behärskar människoandens framsteg, härskar också öfver samhällets. Människoindividerna äro intet annat än verktyg relativt till denna utvecklingens lag. Ehuru denna kraft har sitt ursprung hos oss, står det lika litet i vår makt att undandraga oss dess inflytande eller att behärska dess verkningar som att efter vårt godtycke ändra den rörelsekraft, som ursprungligen kom vår planet att rotera omkring solen.

»Endast de sekundära verkningarna kunna vi ändra. Allt vi förmå är att lyda denna utvecklingens lag, som är vår sanna försyn, och att därvid göra oss noga reda för kausalförhållandena och för den riktning, som utvecklingen följer, i stället för att låta oss i blindo drifvas framåt. Och i föregående sagdt, är det just uti ett sådant insiktsfullt följande af samhällsutvecklingens lag, som vår tids stora socialvetenskapliga framsteg ligger. Men är det icke, det oakadt, tillåtligt, för att starkare framhäfva det inre

sammanhanget i utvecklingen, att hypotetiskt tala om människans planmässiga ledning af samhällsutvecklingen, då vi inom samhällslifvet iakttaga en serie af händelser, som förlöpa på samma sätt som om de människor, hvilka medverkat uti den, hade ingripit enligt en på förhand uppgjord plan? Att så göra vore ju blott att följa bruket inom de fysiska vetenskaperna och att därvid, mindre än inom dessa sker, afvika från verkligheten. Ty inom dessa vetenskaper fingerar man, att till och med den oorganiska materien har afsikter och följer invecklade planer — allt för att så mycket klarare framhålla företeelsernas totala sammanhang. Dessutom finns det, hvad konsekvenserna beträffar, en stor likhet mellan å ena sidan en oundviklig nödvändighet, som förorsakar en serie af händelser, och å andra sidan en plan, som leder dem. Vi skola se, att de utvecklingslinjer, som den nya samhällsordningen hittills följt, med nödvändighet bestämts af dess elementers läge vid densammas uppkomst».¹

Saint-Simod ger här klart tillkänna, att han är determinist, men icke en materialistisk, utan en psykologisk determinist. Han föreställer sig, att en »*impulsion primitive*» och en »*loi supérieure*» behärskar »*les progrès de l'esprit humain*»; och »*les hommes ne sont pour elle que des instruments*». Denna öfverindividuella lag för människoandens utveckling kan individen studera, som han studerar en fysisk naturlag, och kan, liksom på det fysiska området, åstadkomma »sekundära verkningar» genom att använda sådana kunskaper och genom att »lyda» den sålunda upptäckta lagen.

Denna deterministiska uppfattning af samhällsutvecklingen inpräntar Saint-Simon ytterligare i en not till den citerade texten,² i det han polemiserar mot »antikens lagstiftare och filosofer», som genom sina systemkonstruktioner ville »föreskrifva» samhällsutvecklingen dess plan i stället för att »underordna» sina »systemer» under de faktiska sociala utvecklingslagarna. Men detta misstag var mycket ursäktligt och naturligt, ty i antiken »stod människan ännu allt för nära civilisationens början för att hafva kunnat iakttaga, att civilisationen har en utvecklingsgång och för att hafva

¹ Ur Saint-Simons skrift *L'Organisation*, publicerad 1819—1820. *Œuvres de Saint-Simon et d'Enfantin*, vol. XX, s. 117—120.

² *Op. cit.*, vol. XX, s. 118.

kunnat upptäcka dennas egenart samt ännu mer, för att hafva kunnat konstatera, att denna utveckling ligger utanför våra verkningssmöjligheter».

»Denna sanning», fortsätter Saint-Simon, »kunde upptäckas allenast *a posteriori*, icke *a priori*. Med andra ord, samhällsvetenskapen kunde bli en vetenskap endast på grundval af iakttagelser, och det kunde icke existera hithörande iakttagelser, förr än civilisationen redan existerat en mycket lång tid.»

Nu kan det ju förefalla, som Saint-Simon, genom att göra sin sociologiska determinism psykologisk i stället för naturvetenskapligt materialistisk, hade alldeles kommit bort från en ekonomisk tolkning af samhällsutvecklingens kausalitet. Så är dock ingalunda fallet. Han fortsätter nämligen sin ofvan citerade argumentering på följande sätt.

»Den plan, som producenterna följt allt sedan den feodala ofrihetens upphörande för att steg för steg gifva samhället den organisation, som bäst passade dem, har varit följande. De ha uteslutande sysslat med att påverka naturen för att modifiera denna så mycket som möjligt på det för människosläktet fördelaktigaste sättet; och de ha icke sökt att påverka människorna annorledes än för att förmå dem att medverka uti denna allmänna påverkan på naturen.

»Sådan är i få ord den metod, som vetenskapsmännen och producenterna utan undantag tillämpat allt från begynnelsen, i det de förra gjort till sitt enda mål att studera naturen för att känna henne, och de senare att tillämpa denna kunskap för att tillfredsställa människorna behofver och begär.

»Denna metod var så vis, att det hade varit omöjligt för forskarna och producenterna att finna en bättre, om det hade stått i deras makt att härvid allt sedan begynnelsen handla enligt en på förhand uppgjord och fritt diskuterad plan».

* * *

Saint-Simons socialevolutionistiska grundtanke är således den, att människooanden icke är oföränderlig, utan stadd i en lagbunden utveckling, hvars art och förlopp de enskilda människorna, med sina uppfinningar, idéer och planer icke förmå ändra eller bestämma. Snarare är de enskildas sjäslif att likna vid vattenpartik-

larna i en mäktig ström. De följa med i strömmens fåra, än lugnt och trögt, än oroligt och snabbt, än åt höger, än åt vänster, allt efter vattenmängdens växlingar och fårans beskaffenhet och riktning; men hvar för sig bestämma de icke rörelsens fart eller riktning; de kunna snarare sägas reflektera den.

Vi iakttaga, menar Saint-Simon, att den öfverindividuella, af egen kraft och enligt egna lagar växande människoanden genomlöper en serie af utvecklingsstadier, som äro åtminstone potentiellt gemensamma för alla folk. Några uppnå de högre stadierna tidigare än andra; andra folk hinna gå under, innan de nått fram till de högre stadierna. Dessa stadier af allmän andlig mogenhet och allmän världsåskådning betecknar Saint-Simon — kanske efter Turgots exempel — såsom det teologiska, det metafysiska och det positivt-vetenskapliga. Ofta kallar han hvarje sådant stadium i människoandens växt och mognande för »ett filosofiskt system».

»Vi se besanna sig», säger han på ett ställe, »den viktiga princip, som redan förnuftet ger vid handen och utan hvilken man icke kan uträtta något stort och nyttigt i politiken, nämligen principen, att hvarje samhällsordning är tillämpningen af ett filosofiskt system samt att det följaktligen är omöjligt att upprätta en ny samhällsordning utan att förut hafva grundat det nya filosofiska system, mot hvilket denna samhällsordning svarar.»

Detta låter ju i hög grad »idealistiskt» — i detta ords bemärkelse inom den filosofi, som ej känner utvecklingstanken, eller ej tagit den på allvar, och som tror, att de stora individerna »göra» historien. Men så är det icke menadt af Saint-Simon, såsom man finner vid närmare studium af hans verk.

Vidare iakttaga vi, säger Saint-Simon, att den enligt sina egna lagar växande människoanden genom studium af människans naturumgifning och genom att i hushållningens tjänst använda dessa naturkunskaper tid efter annan skapar en ny teknisk och organisatorisk grundval för det ekonomiska samhällslivet samt att därefter det öfriga samhällslivet, så väl som det rent sociala idélivet, med nödvändighet måste ändra sig i enlighet med samhällets ändrade ekonomiska grundval.

* * *

Det synes mig, att Saint-Simon här har förutgripit de två egentliga grunddragen uti Marx' »materialistiska historieuppfattning» — nämligen teorien om samhällsutvecklingens lagbundna fortskridande på grund af en öfverindividuell nödvändighet, d. v. s. oberoende af alla rent individuella ingrepp och personligt godtyckliga idékonstruktioner, samt teorien om den ekonomisk-tekniska utvecklingens prioritet inom den totala samhällsutvecklingen.

Låt oss erinra oss tankegången uti Marx' formulering af sin teori.

Han utgår från det faktum, att de »materiella produktionskrafterna» uppvisa en serie »utvecklingsstadier». Men han anger icke, hur denna utveckling kommer till stånd eller hur den förhåller sig till människoandens verksamhet.

Han talar blott längre ned om »den materiella, naturvetenskapligt troget påvisbara omhvälfningen i de ekonomiska produktionsbetingelserna». Men Marx synes mig här ha lämnat en stor oklarhet. Hvad skall rimligen kunna menas med, att »omhvälfningen» i de ekonomiska produktionsbetingelserna är »materiell» och att den kan »konstateras med naturvetenskaplig trohet»? Visserligen äro »de materiella produktivkrafterna» materiella ting och processer, men det finns »ekonomiska produktivkrafter», som icke äro materiella, utan äro personliga eller psykiska. Och för öfrigt — är »omvandlingen» af de materiella produktivkrafterna genom människans uppfinningar en »materiell» process, som kan »konstateras med naturvetenskaplig trohet»?

Tror man det, så är man naturvetenskapligt materialist på det psykologiska området och står eller faller med den doktrinen. Men det egendomliga i saken är, så vidt jag kunnat upptäcka, att Marx icke säger rent ut, hvad han tänker och menar i detta stycke. Får den naturvetenskapligt materialistiska psykologien anses såsom själfklar och underförstådd hos Marx? Ja eller nej! Endast om det här kan svaras »ja», får hans ofvan citerade uttryck om den »materiella, naturvetenskapligt troget påvisbara omhvälfningen i de ekonomiska produktionsbetingelserna» en klar och logiskt hållbar mening.

Saint-Simon talar i denna punkt ett tydligare språk. Han går icke ur vägen för det problem, som här ovillkorligen är det fundamentala, nämligen problemet, huruvida det hos människo-

anden finns en utveckling, som primärt är oafhngig af de ekonomiska produktivkrafterna, p samma gng som eventuellt en viss sekundr afhngighet af eller terverkan frn dessa kan konstateras; eller huruvida afhngigheten af dessa r primr och fullstndig? Saint-Simon sger klart, att han accepterar det frra alternativet. Marx tiger, s vidt jag kunnat finna, men synes acceptera det senare.

Saint-Simons teori visar, att man kan befria sig frn en ohistorisk (eller oevolutionistisk) och individualistisk (eller osociologisk) uppfattning af det mnskliga idlfvet p en annan vg n p den naturvetenskapliga materialismens och den krasst materialistiska psykologiens. Och han visar, att denna andra vg icke utesluter en materialistisk historieuppfattning eller ekonomistiskt evolutionistisk sociologi.

Marx var Saint-Simon ondligt fverlgsen som nationalekonomisk teoretiker och historiker samt ssom skolad vetenskaplig metodiker. Och Saint-Simon pvisar icke, huruledes de ekonomiska samhllsfrhllandena terverka p de olika sociala klassernas idlf, s att detta, srskildt inom sitt sociala omrde, i vissa afseenden blir en reflex af samhllsekonomiens organisation och samhllets klassbyggnad, hvilket dremot Marx gr med oerhrdt eftertryck och den mest storartade framgng.

Den Marxska teorien har sledes sin obestridliga och vrdefulla fverlgsenhet. Men den har en svag punkt uti det otillrckligt motiverade och ensidiga framhfvandet af det mnskliga idlfvets rent automatiska eller mekaniska afhngighet af samhllsordningens och, i sista hand, af ekonomiens gestaltning. Och denna skillnad mellan Marx och Saint-Simon r viktig. Ty den utgr skillnaden mellan en sociologisk materialism (Marx nmligen), som synes vara oklart grundad p en naturvetenskapligt materialistisk uppfattning af mnniskosjlen, och en sociologisk materialism (Saint-Simons), som r lika deterministisk (eller anti-idealistisk) och lika afgjordt ekonomistisk som Marx' teori, men klart sger ifrn, att den betraktar mnniskosjlens utveckling som ett sjlfstndigt och egenartadt frlopp, icke som en blott reflex af den naturvetenskaplig-teknisk-ekonomisk-sociala utvecklingen, ssom Marx synes gra.

*

*

*

I den Marxska sociologien är, hvad den närvarande epoken i samhällsutvecklingen beträffar, »proletariatet», den egendomslösa, för lön tjänande, kroppsarbetande, stora massan af befolkningen en central faktor så väl uti den nuvarande samhällsordningens mognande till undergång som uti den kommande samhällsordningens uppbyggande. Finnes något härtill motsvarande hos Saint-Simon?

Vi ha redan sett, att han inser, att »det politiska samhällets organisation måste uppfylla villkoret att åt hvarje medborgare tillförsäkra den största möjliga lycka» och att detta är på en gång »den viktigaste och den i utförandet svåraste uppgift, som människan kan ställa sig». Svårigheten ligger framför allt däri, att det gäller att »upprätta sociala institutioner, som ha till ändamål att öka den talrikaste samhällsklassens välfärd».

Denna »talrikaste samhällsklass» var hos Quesnay och t. o. m. hos Smith skjuten långt i bakgrunden af det stora socialekonomiska reformprojektet. Det framgår icke af deras skrifter, att vare sig Quesnay eller Smith uppfattat arbetarfrågan som ett social-ekonomiskt specialproblem och grundproblem, hvars lösning man måste kunna antyda, om man gör anspråk på att angifva, huru en sund och stark eller harmonisk ekonomisk samhällsordning skall vara beskaffad — i motsats till merkantilismens upp- och nedvända värld. Saint-Simon var med om ett senare skede, då merkantilismens dagar voro räknade och den ekonomiska liberalismen redan hunnit visa sitt kynne. Vi ha därför rätt att af honom vänta ett tydligare språk uti arbetarfrågan — i trots af att han, dess värre, i allt för ringa grad var nationalekonom.

»Två villkor äro oundgängliga», säger han, »för att den sociala organisationen skall kunna anses omfatta de viktigaste institutioner, som äro af nöden för att höja proletariatets läge.» Saint-Simon använder således uttrycket »proletärer» för att beteckna »samhällets lägsta klass».

»Å ena sidan är det nödvändigt, att de medborgare, som utgöra samhällets lägsta klass, hunnit upp till ett så högt civilisationsstadium, att det blir möjligt att göra dem till delägare uti produktionen» (*»les admettre comme sociétaires»*); »och för att detta skall vara möjligt är det ett oundgängligt villkor, att de äro i stånd att administrera egendom.

»Med andra ord, det erfordras, att en revolution af egendomsförhållandena gör ett stort antal proletärer till besittare af egendom, så att de, genom att på ett skickligt sätt produktivt använda denna, erfarenhetsmässigt bevisade, att de besatte de egenskaper, som erfordras för att de i den nya samhällsordningen skola kunna inorganiseras såsom delägare.

»Denna erfarenhet har man redan gjort under den stora revolutionen, och den har varit en fullständig framgång för proletariatets anspråk — — —.»

»Det andra villkoret är, att det upprättas en öfverledning af samhällets angelägenheter, uti hvilken allt vårt högsta vetande tillgodogöres för att tjäna det allmänna bästa — — — och för att upprätta en samhällsorganisation, som möjligast gynnar utvecklingen af alla medborgares goda och samhällsnyttiga anlag.»¹

Dessa rader utgöra sammanfattningen af en synnerligen märklig, ofullbordad afhandling med titeln *De l'organisation sociale*. Den börjar med en »jämförelse mellan intelligensens utveckling hos individen och hos släktet» och påvisar därefter, att det franska proletariatet visat sig vara fullt förmöget att administrera egendom» och att »då proletariatet sålunda hunnit lika långt i fundamental civilisation som de besittande klasserna», »det bör stiftas en lag, som gör proletärerna till delägare i produktionen».

Saint-Simon menar, att det franska folket nu (1825) har »barndomen» och »ynglingatiden» i sin andliga utveckling bakom sig. Det är denna relativa andliga mognad hos hela nationen, som ytterst möjliggör »proletariatets» upphöjelse till »förvaltare af egendom». Hvilket för öfrigt revolutionsskedet efter 1789 redan bevisat. Men det närvarande falska förhållandet mellan *gouvernement* och *administration*, mellan politisk maktutöfning och ekonomisk producentverksamhet måste omkastas. Nu är det en icke producerande klass, som regerar öfver en producerande. Denna senare måste taga ledningen äfven öfver regeringsarbetet. Eljest kan detta icke blifva skött såsom det måste, för att möjligast väl tjäna produktionen och det allmänna bästa.

Denna omkastning måste äga rum hastigt och omedelbart — såsom liknande omhvälfningar hittills i regel ägt rum.²

¹ *Op. cit.*, s. 159—160.

² *Op. cit.*, s. 138, 141—142.

Motsättningen mellan denna Saint-Simons uppfattning om proletariatets emancipation och Marx' motsvarande teorier är iögonfallande. Saint-Simons försök till vetenskapliga utredningar krympa ihop till ett intet vid jämförelse med Marx' underbara analys af det moderna produktionssättets inre byggnad och lif och af proletärens roll i det väldiga, världshistoriska skådespelet. Marx söker visa, hur den moderna kapitalismens lifsprocesser med rent mekanisk nödvändighet en dag skall ha omöjliggjort systemets vidare fortvaro och samtidigt skall ha gjort proletariatet till den nu härskande klassens ende arftagare samt till hela samhällets befriare från slafveri under politiska och ekonomiska makthafvare.

Men för den, som icke lyckats att helt öfverantvarada sig åt Marx' säregna utgestaltung af den materialistiska samhällsuppfattningen, återstår ändock ett tvifvel, äfven om allt annat i Marx' komplicerade revolutionsteori skulle godtagas (något som jag ingalunda vill påstå vara möjligt ens för den, som tror på hans historiematerialism). Detta tvifvel gäller det, genom »expropriatorernas» plötsliga »expropriation» helt hastigt i den politiska och ekonomiska maktens högsäte insatta proletariatets intellektuella, praktiska och moraliska duglighet för det nya värfvet, som, trots alla försök att mekaniskt tolka samhällslifvet, måste tänkas bestå uti en oerhördt kräfvande organisations- och administrationsverksamhet. Har proletariatet enligt Marx den härför nödiga andliga utvecklingen och träningen? Jag kan icke se det. Marx talar ju om en tilltagande »*Verelendung*» och hopning af ekonomiskt betryck och social vanmakt inom proletariatet. Sådant kan väl tänkas skapa förtviflade gatukämpar, men icke begåfvade, mogna, tränade utöfvare af ekonomisk och politisk makt.

Det är på denna punkt, som Saint-Simon bjuder en förnuftig grundtanke. Samhällsutvecklingen före den nya sociala revolutionen, menar han, måste vara sådan, att den innebär proletariatets så väl som hela nationens andliga mognande samt särskildt proletariatets praktiska träning för den nya samhällsordning, som skall innebära alla producenters upphöjelse till socialt myndiga medborgare och till ledare af samhällets ekonomi och politik.

Men det är att märka, att Saint-Simons teori om människoandens själfständiga evolution står såsom bakgrund till hans teori om proletarietets andliga mognande för de sociala uppgifter, som dess fulla sociala emancipation skola innebära. Detta är en hjälp, som Marx' teori principiellt synes utesluta.

* *

I trots af att han föreställer sig samhällsutvecklingen såsom i sista hand afhängig af en själfständig andlig utveckling inom ett folk eller en ras eller kulturkrets, betonar Saint-Simon, som vi redan sett, med stort eftertryck, att »den politiska vetenskapen kan upphöjas till de positiva vetenskapernas rang, d. v. s. att den kan underkastas samma metod som den, hvilken användes inom de fysiska vetenskaperna», eller med andra ord att samhällsvetenskapen kan »bedrivas på samma sätt som fysik, kemi och fysiologi».

Skola vi häraf draga slutsatsen, att Saint-Simon föreställde sig, att människans själfständiga andliga utveckling är en företeelse af alldeles samma art och väsen som de fysiska och kemiska företeelserna? Därtill synes mig ingen anledning föreligga. Han menar uppenbarligen endast, att vi nu besitta en så rik fond af sociologisk erfarenhet och sociologiska fakta från de mest skilda folk och tidsåldrar, att en strängt på erfarenhet¹ i motsättning mot obestyrkta hypoteser eller gissningar² grundad samhällsvetenskap nu är möjlig. Jämförelsen med fysik och kemi är hos Saint-Simon blott ett sätt att kraftigt framhålla sociologiens karaktär af äkta vetenskap, men utsäger icke, att han betraktar samhällslifvet som i grunden varande intet annat än en samling af ytterst komplicerade fysiskt kemiska företeelser.

Några spår af verklig naturvetenskaplig materialism har jag icke kunnat upptäcka i Saint-Simons sociologiska skrifter. Hans fysikalisk-kemiska kunskaper torde näppeligen hafva varit tillräckligt grundliga och omfattande för att gifva en bärkraftig grund till en naturvetenskapligt materialistisk sociologi. Snarare tyder ett sådant yttrande som det i *L'organisateur*,³ att Saint-Simon i

¹ *Op. cit.*, vol. XVIII, s. 100.

² *Op. cit.*, vol. XIX, s. 189.

³ *Œuvres*, vol. XX, s. 119—120.

sin tids fysikaliska vetenskaper förefann en vana att tala om en »planmässig» anordning af den liflösa materien och att han ogillade detta språkbruk, men fann det mindre olämpligt, om det användes inom socialvetenskapen. »Man aflägsnar sig då mindre från verkligheten», säger han.

Men det gäller dock för Saint-Simon äfven denna gång blott att finna en metod att »möjligenast klart framställa en komplex af företeeler». Han söker snarare efter en lämplig liknelse än efter tingens innersta väsen. Vetenskaperna om den liflösa materien voro ännu vid Saint-Simons död ganska primitiva, och han var själf till sin vetenskapliga läggning alls ingen fysiker, utan en starkt utpräglad psykolog och sociolog.